

ANALÝZA

PRACOVNÍ DOBA V ČESKÉ REPUBLICE JE V RÁMCI EU JEDNA Z NEJDELŠÍCH

Podíl úvazků na zkrácenou pracovní dobu je v České republice jeden z nejmenších. Podle výsledků výběrového šetření pracovních sil (VŠPS-LFS) činil v roce 2012 ve skupině 15-64letých pouhých pět procent, průměr za EU27 byl přitom 19,2 %. To je hlavní důvod, proč je průměrná obvyklá délka týdenní pracovní doby v hlavním zaměstnání u nás podstatně vyšší než v převážné většině dalších zemí EU (40,9 hodin proti 37,3 hodin v EU27).

Jedním z faktorů výrazně ovlivňujících úroveň celkové zaměstnanosti je možnost práce na kratší pracovní dobu. Od druhé poloviny devadesátých let počet kratších úvazků v České republice stále klesal. Tento pokles byl způsoben hlavně ukončením pracovní aktivity řady osob v důchodovém věku a snižováním počtu žen pečujících o malé děti. Od přelomu tisíciletí lze pozorovat až do roku 2008 určitou stagnaci v počtu těchto úvazků. Jejich počet významněji vzrostl v roce 2009 a v posledních třech letech je již víceméně stabilizovaný. Podle výsledků výběrového šetření pracovalo v roce 2012 na zkrácenou pracovní dobu v naší republice po přepočtu na celkovou populaci v průměru 282,5 tis. osob. Podíl pracujících se zkrácenou pracovní dobou však nebyl v celém sledovaném období nijak velký a pohyboval se v intervalu 5-6 % ze všech úvazků v hlavním zaměstnání.

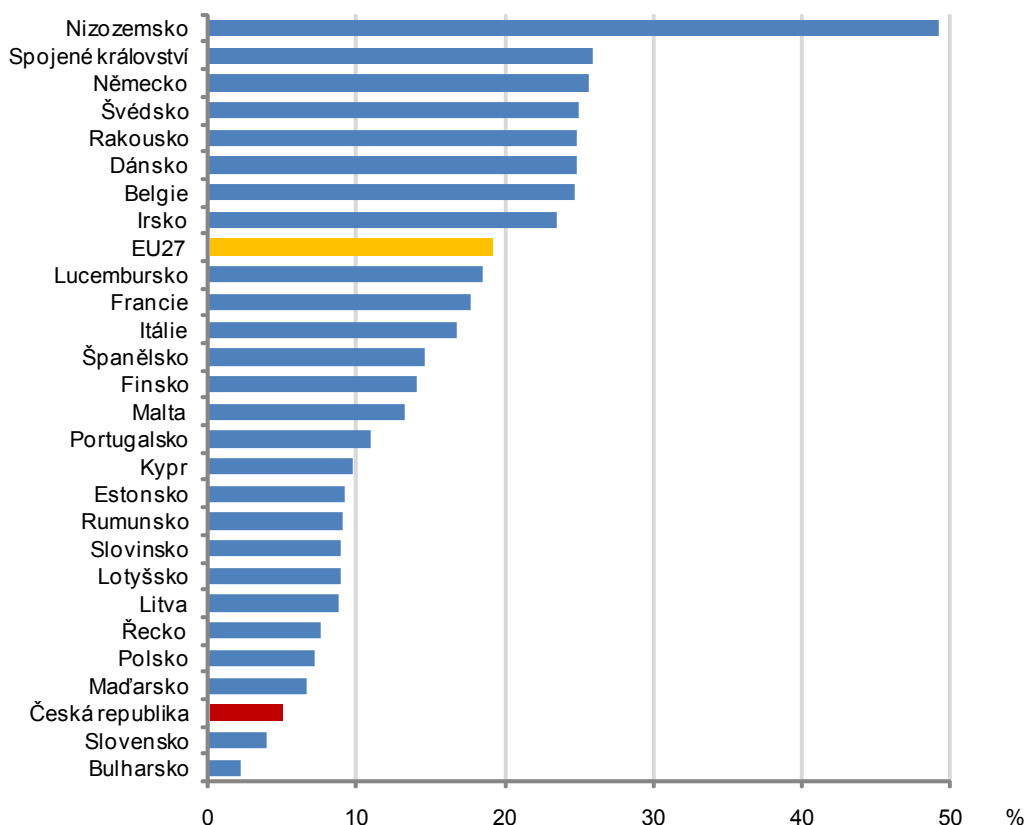
V rozhodující skupině produktivního věku 15-64 let dosáhl počet pracujících na zkrácený úvazek 238,2 tis. a podíl na celkovém počtu pracujících v tomto věku činil v minulém roce 5,0 %. Na kratší pracovní dobu pracují především ženy (179 tis., tj. 75 % všech zkrácených úvazků v hlavním zaměstnání). Ženy nejčastěji pracují na kratší dobu v obchodních organizacích, ve školství a zdravotnictví. Z necelých 60 tisíc 15-64letých mužů jich nejvíce pracuje na zkrácenou dobu ve zpracovatelském průmyslu, jejich podíl je však ve všech odvětvích velmi nízký.

V řadě států EU zkrácené úvazky ovlivňují situaci na trhu práce podstatně více. Podíl osob pracujících ve svém hlavním zaměstnání na částečný úvazek je v rámci EU daleko nejvyšší v zemích severní Evropy, u našich sousedů Německa a Rakouska, ve Spojeném Království, Belgii a Irsku. Na zkrácenou pracovní dobu v nich pracuje čtvrtina všech 15-64letých osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním. Podíl těchto úvazků je mimořádně vysoký v Nizozemsku, kde na zkrácenou dobu pracuje dokonce každý druhý pracovník (49,2 % v roce 2002). V případě uvedených zemí jednoznačně platí, že celkovou zaměstnanost pozitivně ovlivňuje právě možnost práce na kratší pracovní dobu. Tyto země se totiž vyznačují nejvyšší mírou zaměstnanosti ze všech členských států Evropské unie a zároveň mají nejvyšší úroveň pracovních příjmů. Není bez zajímavosti, že obdobná situace je i v dalších nečlenských zemích jako Island, Norsko a Švýcarsko, kde je zřejmá historická, geografická a ekonomická vazba s výše uvedenými zeměmi EU.

ANALÝZA

Naopak všechny země, které se staly členy EU až v roce 2004 nebo později a navíc Portugalsko, Řecko a Španělsko vykazují podstatně nižší podíl osob pracujících ve svém hlavním zaměstnání na kratší úvazek. Vůbec nejméně je využívána práce na kratší dobu v Bulharsku a hned poté na Slovensku a v České republice.

Podíl osob se zkrácenou pracovní dobou na celkovém počtu pracujících ve věku 15-64let v roce 2012

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey

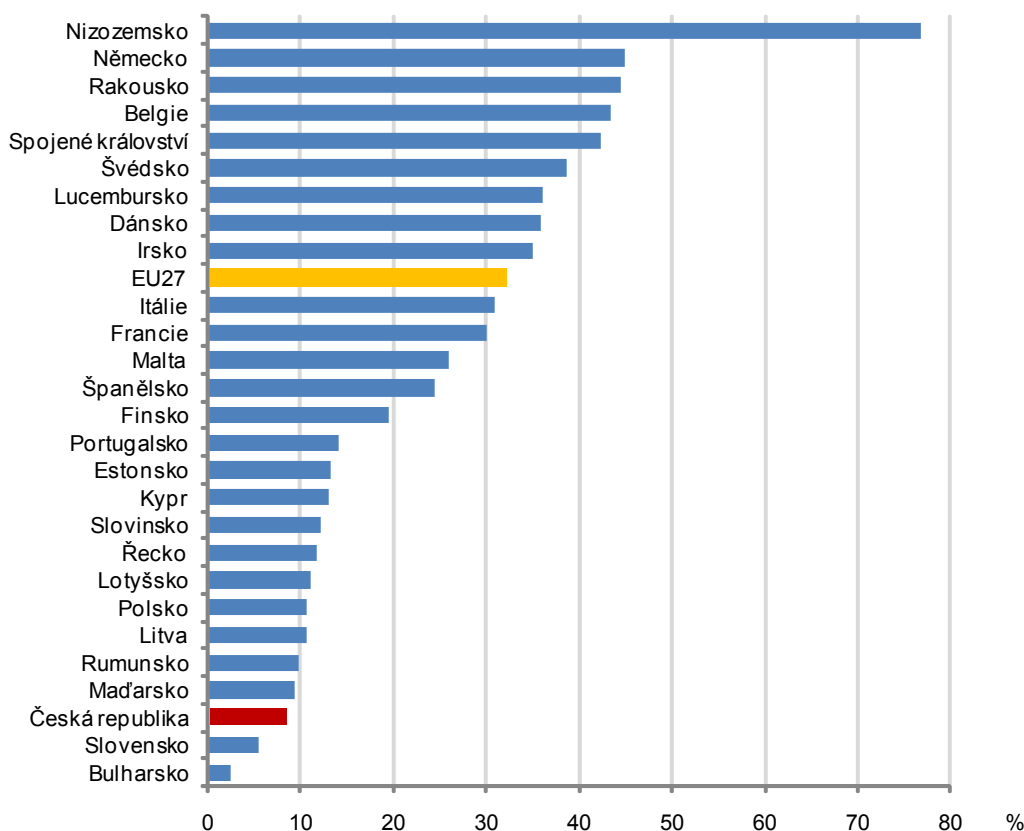
V případě zemí s nižším podílem kratších úvazků však celkovou zaměstnanost značně ovlivňují i další skutečnosti. Dlouhodobě mezi země s nadprůměrnou mírou zaměstnanosti a přitom nízkým podílem částečných úvazků patří např. ČR a Estonsko. Naopak nejnižší míru zaměstnanosti mají středozevní země Itálie, Španělsko a Řecko. Je zřejmé, že vedle rozdílů v struktuře ekonomik jednotlivých zemí hrají významnou roli i další faktory včetně klimatických.

V řadě členských zemí je celková zaměstnanost žen významně ovlivněna prací na kratší dobu. Mimořádně vysoký podíl žen pracuje na kratší dobu zejména v Nizozemsku, kde této možnosti využívají tři čtvrtiny všech žen. Po porovnání v naší republice to nebylo ani 9%. Tato diferenciace se projevuje i u mužů, kde tuto možnost má v Nizozemsku čtvrtina všech

ANALÝZA

pracujících mužů. V naší republice je podíl těchto mužů, stejně jako v Bulharsku a na Slovensku, minimální (2 %).

Podíl žen se zkrácenou pracovní dobou na celkovém počtu pracujících žen ve věku 15-64let v roce 2012

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey

Také hlavní důvody práce na kratší úvazek jsou odlišné. V zemích středomořské a černomořské oblasti je s výjimkou Francie a Malty jednoznačně nejčastějším důvodem nemožnost nalézt práci na plný úvazek. V Bulharsku a Řecku to byly dvě třetiny osob se zkrácenou pracovní dobou. Naopak v zemích s vysokým podílem pracujících na zkrácený úvazek jsou převažující důvody jiné. V Dánsku téměř 40 % všech osob pracovalo na zkrácenou pracovní dobu z důvodu souběžné účasti ve vzdělávacím procesu a další čtvrtina z rodinných a osobních důvodů. Ve zmiňovaném Nizozemsku byla nejčastějším důvodem péče o děti a nemocné dospělé (30 %) a další čtvrtina osob byly osoby na studiích. Práce na zkrácenou dobu tak umožňuje dobře skloubit péči o rodinu, resp. zvyšování kvalifikace s vlastní ekonomickou aktivitou. V naší republice uváděli respondenti častěji než v jiných zemích jako důvod práce na kratší pracovní dobu svůj zdravotní stav.

ANALÝZA
Podíl vybraných důvodů na celkovém počtu 15-64letých osob s kratší pracovní dobou v hlavním zaměstnání v roce 2012

v %

Země	Nemůže najít práci na plnou pracovní dobu	Nemoc nebo invalidita respondenta	Další rodinné nebo osobní důvody	Péče o děti nebo o nemocné dospělé	Vzdělávání
EU27	27,7	4,0	14,0	22,7	10,2
Belgie	10,7	5,9	30,0	7,9	3,7
Bulharsko	66,5	:	:	:	:
Česká republika	20,0	18,7	10,9	17,4	14,0
Dánsko	17,5	8,2	23,7	2,9	39,3
Německo	16,9	3,3	22,0	22,9	10,5
Estonsko	20,2	5,8	4,2	9,9	20,2
Irsko	41,2	1,5	20,1	14,8	13,4
Řecko	65,0	1,2	8,0	5,5	3,4
Španělsko	60,9	1,1	4,7	11,3	6,2
Francie	31,5	6,6	13,7	29,2	1,5
Itálie	58,8	1,7	5,1	18,5	2,4
Kypr	53,1	4,8	13,4	13,9	6,1
Lotyšsko	43,5	3,3	10,6	2,8	9,3
Litva	33,5	8,3	13,1	:	8,7
Lucembursko	13,7	5,3	37,2	21,7	6,0
Maďarsko	41,1	16,8	3,5	9,0	4,0
Malta	16,4	2,0	26,5	18,0	12,6
Nizozemsko	9,1	3,7	3,4	30,1	22,6
Rakousko	10,1	3,1	17,6	32,8	11,6
Polsko	27,5	7,0	3,2	6,9	10,2
Portugalsko	47,9	7,8	5,3	3,9	6,9
Rumunsko	55,1	4,0	7,6	2,1	1,6
Slovinsko	8,6	20,5	4,1	7,8	26,4
Slovensko	32,1	11,1	2,3	2,4	:
Finsko	25,7	10,7	25,9	9,0	28,7
Švédsko	28,8	10,6	12,4	17,7	12,1
Spojené království	19,4	2,4	16,8	33,8	12,6

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey

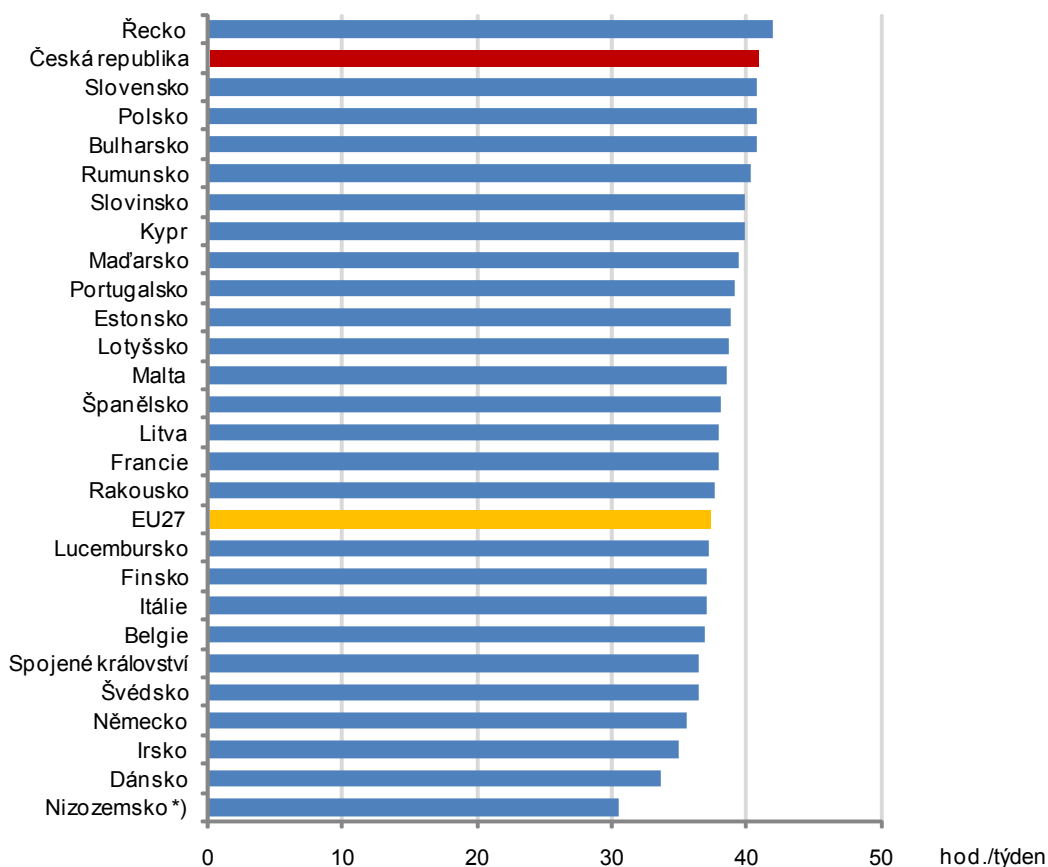
Rozdíly mezi zeměmi potvrzují údaje o nedobrovolné částečné nezaměstnanosti, definované jako podíl osob, které nemohou sehnat práci na plnou pracovní dobu na všech kratších úvazcích v hlavním zaměstnání. Tento podíl je nejvyšší v jižních zemích EU. V zásadě platí, že čím vyšší podíl pracujících na zkrácenou pracovní dobu, tím vyšší spokojenost s tímto

ANALÝZA

pracovním režimem. Naopak čím nižší je podíl těchto kratších úvazků, tím častěji by tito respondenti rádi pracovali na plnou pracovní dobu.

Podíl částečných úvazků zásadním způsobem ovlivňuje průměrnou délku týdenní pracovní doby. Obvyklá délka týdenní pracovní doby v hlavním zaměstnání činila v EU27 v minulém roce 37,3 hod. Vůbec nejvyšší délku odpracované doby vykazovalo Řecko (42,0 hod.) a hned za ním se umístily Česká republika (40,9 hod.) a Slovensko (40,8 hod.). Tyto země patří také mezi ty, ve kterých odpracují týdně více hodin jak zaměstnanci, tak i pracující na vlastní účet a pomáhající rodinní příslušníci. Na druhé straně vysoký podíl kratších úvazků v hlavním zaměstnání se nejvíce projevuje v Nizozemsku (30,5 hod.), ve kterém byla týdenní pracovní doba v průměru o deset hodin kratší než u nás. Obvyklá pracovní doba je nízká i ve všech severovýchodních státech, Irsku a Německu.

**Délka obvyklé týdenní pracovní doby v hlavním zaměstnání
v roce 2012**

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey

*) v roce 2011

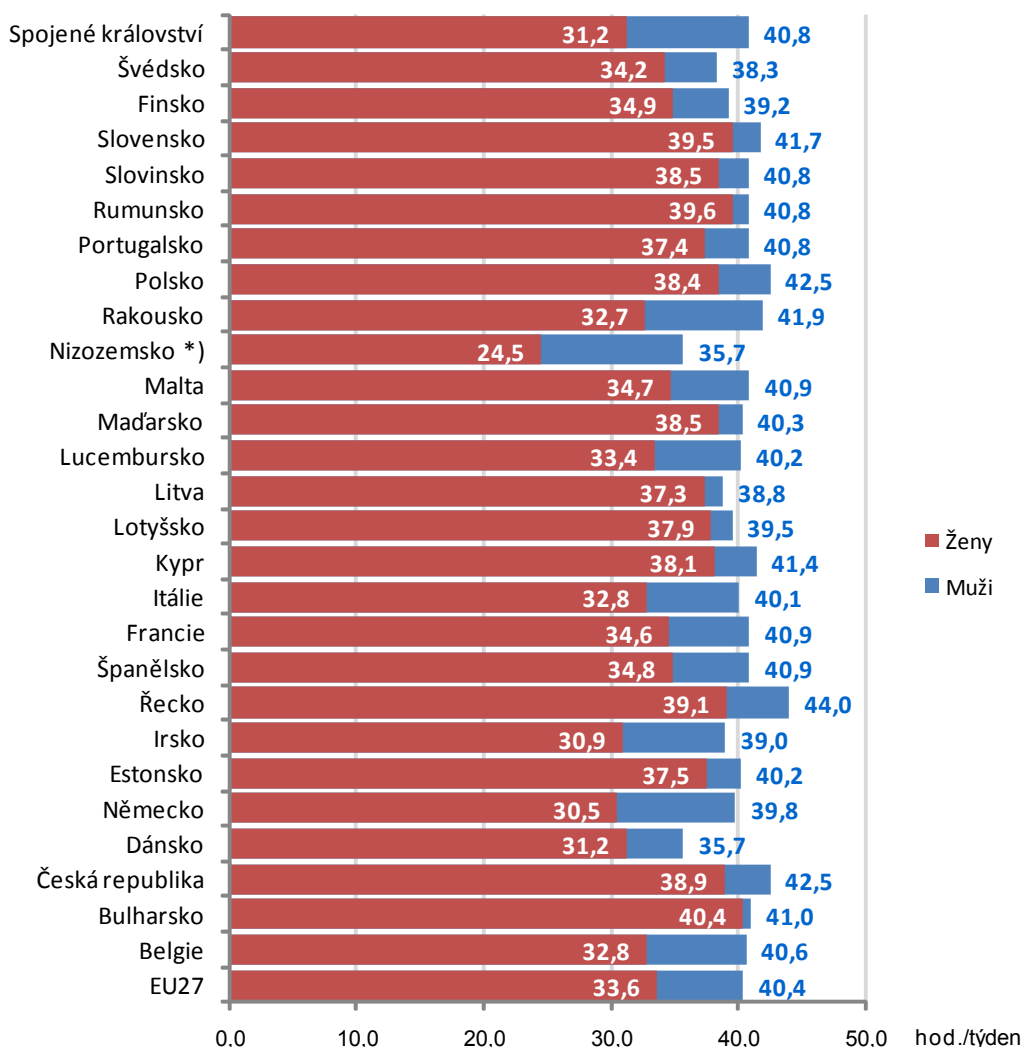
Z výsledků výběrového šetření vyplývá, že země s vysokou mírou zaměstnanosti a vysokým podílem částečných úvazků se vyznačují nejmenším počtem týdně odpracovaných hodin. Je pravda, že v některých zemích pracuje v průměru více lidí současně i v druhém zaměstnání. To se týká států na severu Evropy, Německa a Polska. Podíl osob s druhým zaměstnáním je však

ANALÝZA

relativně malý a v rámci EU se pohybuje v intervalu od jednoho do osmi procent počtu osob v hlavním zaměstnání. Jejich vliv na celkovou odpracovanou dobu je však ještě nižší, protože průměrná délka druhých úvazků je v porovnání s délkou hlavních úvazků zhruba třetinová.

Ve všech zemích je průměrná délka pracovní doby u žen kratší než u mužů. Rozdíl mezi pracovní dobou mužů a žen je pak nejvyšší v Nizozemsku, velký je i v Rakousku a Spojeném Království, naopak v Bulharsku a Rumunsku je rozdíl v odpracované době žen a mužů minimální.

Délka obvyklé týdenní pracovní doby mužů a žen v hlavním zaměstnání v roce 2012

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey

*) v roce 2011

ANALÝZA

Celkový počet odpracovaných hodin je v první řadě dán podílem osob pracujících na plnou pracovní dobu v hlavním zaměstnání. Diference v délce obvyklé i skutečné pracovní doby osob pracujících v hlavním zaměstnání na plný úvazek nejsou významné. Obdobně vliv druhých zaměstnání a rozdíly v počtu týdně odpracovaných hodin u kratších úvazků ovlivňují diference v odpracované době jednotlivých zemí EU jen z malé části. Když vezmeme v úvahu průměrný týdenní počet obvykle odpracovaných hodin v hlavním zaměstnání a skutečný počet hodin v druhém zaměstnání, patří naše republika opět mezi tři země s nejvyšším počtem odpracovaných hodin hned po Řecku a Polsku. Proti Nizozemsku odpracuje náš pracující o třetinu více hodin, ale i proti Německu je to o deset procent více. Rozdíly mezi členskými zeměmi, ať již z hlediska míry zaměstnanosti, využití zkrácených úvazků a délky pracovní doby jsou enormní a konvergence v oblasti pracovních poměrů se výrazně neprojevuje. V některých případech se dokonce diference prohlubují (viz aktuální vývoj nezaměstnanosti).

Je zřejmé, že v řadě zemí zejména severní a západní Evropy práce na zkrácenou dobu je velmi solidně odměňována a ekonomické a sociální postavení pracujících je v nich lepší než v řadě zemí, v nichž se pracuje podstatně déle. To je ovlivněno jak využitím pracovního času, tak především celkovou efektivností národních ekonomik. Tato efektivnost je determinována hospodářskou, finanční a daňovou politikou a postavením jednotlivých zemí v globalizované ekonomice.

Zodpovědný vedoucí pracovník ČSÚ:
Kontaktní osoba:

Dalibor Holý, tel.: 274052694, e-mail: dalibor.holy@czso.cz
Marta Petrářová, tel.: 274054357, e-mail: marta.petranova@czso.cz